

BRUNON HOLYŠT

KRYMINOLOGIA

Wolters Kluwer

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

KRYMINOLOGIA

Tłumaczenie spisu treści
Roman Wojtasz

Wydawca
Klaudia Szawłowska

Redaktor prowadzący
Joanna Ołówek

Opracowanie redakcyjne
Joanna Ośka

Projekt graficzny okładki
Łukasz Różyński

prawolubni

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

Szanujmy prawo i własność
Więcej na www.legalnakultura.pl
Polska Izba Książki

© Copyright by Brunon Hołyst, 2022

ISBN 978-83-8286-125-9
12. wydanie

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. 728 313 462
e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Dzięki znajomości kryminologii dokładnie poznasz świat zbrodni
i występku, co stwarza Tobie szansę bezpiecznego życia.

Brunon Hołyst

SPIS TREŚCI

TABLE OF CONTENTS	19
-------------------------	----

WPROWADZENIE	31
--------------------	----

Część pierwsza ZAGADNIENIA WSTĘPNE

Rozdział I. PRZEDMIOT KRYMINOLOGII	47
Rozdział II. STOSUNEK KRYMINOLOGII DO INNYCH NAUK	61
Rozdział III. KRYMINOLOGIA PORÓWNAWCZA	71
Rozdział IV. PROBLEMY WSPÓŁCZESNEJ KRYMINOLOGII	83
Rozdział V. PODSTAWOWE ŹRÓDŁA INFORMACJI O PRZESTĘPCZOŚCI	89
1. Rys historyczny statystyki kryminalnej	89
2. Rodzaje statystyk kryminalnych	89
3. Inne zbiory statystyczne	102
4. Rozmiar przestępczości	107
5. Struktura przestępczości	109
6. Dynamika przestępczości	109
7. Geografia przestępczości	109
8. „Ciemna” liczba przestępczości	113
9. Porównywalność danych statystycznych	123
10. Ocena systemu statystyki przestępczości	124
11. Statystyka międzynarodowa	130
Literatura uzupełniająca do części pierwszej	133

Część druga PRZESTĘPCZOŚĆ

Rozdział VI. OGÓLNA OCENA PRZESTĘPCZOŚCI W POLSCE	141
1. Przestępstwa stwierdzone	141
2. Struktura przestępstw	142
3. Przestępczość w okresie pandemii	147
4. Polityka karna sądów powszechnych	149

Rozdział VII. TERRORYZM	157
1. Organizacje terrorystyczne i ich działalność	157
2. Terroryzm w XXI wieku	162
3. Badania terroryzmu	168
4. Ofiary terroryzmu	171
5. Akty terrorystyczne	173
6. Terroryzm w okresie pandemii COVID-19	175
Rozdział VIII. NARKOTERRORYZM	177
1. Ogólne uwagi o narkoterroryzmie	177
2. Ameryka Południowa	178
3. Azja	180
4. Europa	181
Rozdział IX. PIRACTWO I TERRORYZM MORSKI	185
1. Geografia piractwa	185
2. Konwencja o prawie morza	188
3. Metody działania piratów	189
4. Piractwo u wybrzeży Somalii	194
5. Piractwo w Zatoce Gwinejskiej	195
6. Cieśnina Singapurska	195
7. Indonezja	196
8. Zwalczanie piractwa morskiego	196
9. Terrorystyczne działania Al-Kaidy na morzach	197
10. Nieoczekiwane efekty pandemii – piractwo morskie w 2020 roku	200
Rozdział X. ZAGROŻENIE PRZESTĘPCZOŚCIĄ NUKLEARNĄ	202
1. Pojęcie przestępczości nuklearnej	202
2. Stan zbrojeń nuklearnych	203
3. Sytuacja zagrożenia	204
4. Terroryzm nuklearny	206
5. Nielegalny handel materiałami nuklearnymi	208
Rozdział XI. ZABÓJSTWA	219
1. Zabójstwa na świecie	219
2. Zabójstwa w Polsce	224
Rozdział XII. ZABÓJCY SERYJNI	225
Rozdział XIII. OGÓLNA PROBLEMATYKA PRZESTĘPCZOŚCI ZORGANIZOWANEJ W POLSCE	239
1. Istota przestępczości zorganizowanej	239
2. Dane statystyczne	244
3. Działalność zorganizowanych grup przestępczych w sektorze wyrobów tytoniowych ..	246
4. Wyłudzenia podatkowe	247
5. Przeprowadzenia na rynku kapitałowym	249
6. Zagrożenia aktami terroru	250
7. Urowadzenia dla okupu	251
8. Przeprowadzenia samochodowa	251
9. Handel bronią i materiałami wybuchowymi	252
10. Fałszerstwa pieniędzy	253
11. Współdziałanie Centralnego Biura Śledczego Policji z jednostkami zagranicznymi ...	253
12. Przewidywane kierunki rozwoju przestępczości zorganizowanej do 2030 roku	254

Rozdział XIV. PRZESTĘPCZOŚĆ ZORGANIZOWANA W EUROPIE	
I MIĘDZYNARODOWE ORGANIZACJE PRZESTĘPCZE	258
1. Przystępczość zorganizowana jako dominujący element przystępczości w Europie	258
2. Europa jako obszar geograficzno-kryminalny	259
3. Międzynarodowe organizacje przystępcze	266
4. Najgroźniejsze gangi świata	267
Rozdział XV. KORUPCJA	270
1. Korupcja na świecie	270
2. Rodzaje i skutki korupcji	274
3. Przyczyny korupcji	276
4. Ograniczenie korupcji	277
Rozdział XVI. PRANIE PIENIĘDZY	282
1. Pojęcie prania pieniędzy	282
2. Międzynarodowa problematyka prania pieniędzy	283
3. Metody prania pieniędzy	286
4. Etapy prania i źródła pochodzenia pieniędzy	290
5. Ocena sytuacji w wybranych państwach	292
Rozdział XVII. PRZESTĘPSTWA W CYBERPRZESTRZENI	304
1. Nowe rodzaje przystępczości	304
2. Cyberterroryzm	308
3. Cyberprzystępczość w świetle statystyki	320
4. Krajowy system cyberbezpieczeństwa	323
Rozdział XVIII. PRZESTĘPCZOŚĆ NARKOTYKOWA	325
1. Produkcja, przemyt i konfiskata	325
2. Przystępcstwa z ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii i osoby skazane w Polsce	331
Rozdział XIX. SYMPTOMATOLOGIA I ETIOLOGIA PRZESTĘPCZOŚCI	
GOSPODARCZEJ	334
1. Definicja przystępczości gospodarczej	334
2. Rodzaje przystępcstw gospodarczych	335
3. Patologia życia gospodarczego	340
4. Przystępcstwa gospodarcze w przedsiębiorstwach	350
5. Kodeksowy podział przystępcstw przeciwko obrotowi gospodarczemu	353
6. Odpowiedzialność karna podmiotów zbiorowych	356
7. Zwalczenie przystępczości gospodarczej	362
8. Wielkie afery gospodarcze w Polsce	368
Rozdział XX. PRZESTĘPCZOŚĆ BIAŁYCH KOŁNIERZYKÓW	371
1. Pojęcie przystępczości białych kołnierzyków	371
2. Ocena przystępców	373
3. Różnorodność karier przystępczych	377
4. Czynniki sprzyjające przystępczości	380
5. Badania przystępczości białych kołnierzyków	385
Rozdział XXI. HANDEL LUDŹMI	386
Rozdział XXII. HANDEL ORGANAMI LUDZKIMI	404
1. Rozmiary handlu organami ludzkimi	404
2. Postępowanie państw w sprawach handlu ludzkimi organami	407
3. Przykłady handlu ludzkimi organami	409
4. Przyczyny handlu ludzkimi organami	410

5. Deficyt organów ludzkich	411
6. Odpowiedzialność karna w Polsce za handel organami ludzkimi	411
7. Ocena moralna dawstwa organów	414
8. Działalność Europejskiego Ośrodka Transplantacji	416
9. Przyszłość transplantacji organów	416
Rozdział XXIII. PRZESTĘPCZE WYKORZYSTANIE CUDZEJ TOŻSAMOŚCI	417
1. Istota tożsamości psychospołecznej	417
2. Modele tożsamości	419
3. Czynniki kształtujące poczucie tożsamości	422
4. Artykuł 190a § 2 k.k.	425
5. Kradzież tożsamości. Raport z badań (wybrane problemy)	425
Rozdział XXIV. PRZESTĘPCZOŚĆ NIELETNICH	427
1. Źródła zachowań agresywnych i destrukcyjnych	427
2. Czyny karalne popełniane przez nieletnich	428
3. Wybrane kategorie czynów karalnych wyczerpujących znamiona przestępstwa w kategorii przestępstwa rozbójnicze	430
4. Motywy	434
Rozdział XXV. ANALIZA KRYMINOLOGICZNA GANGÓW MŁODZIEŻOWYCH	437
1. Etiologia przynależności do gangu	437
2. Badania gangów	439
3. Życie w gangu	441
4. Przystępczość gangów	444
5. Opuszczenie gangu	450
6. Kultura gangu	452
7. Gangi uliczne w USA	454
Rozdział XXVI. PRZESTĘPCZOŚĆ WOBEC DZIECI	456
1. Przemoc wobec dzieci jako problem społeczny	456
2. Przemoc wobec dziecka	456
3. Seksualne wykorzystywanie dzieci	465
4. Przymusowa praca dzieci	472
5. Różnice w opiniach na temat przemocy	472
6. Etiologia krzywdy dzieci	473
7. Pierwszy Raport Państwowej Komisji do spraw wyjaśnienia przypadków czynności skierowanych przeciwko wolności seksualnej i obyczajowości wobec małoletniego poniżej 15 lat	474
8. Objawy krzywdzonego dziecka	476
Rozdział XXVII. PORNOGRAFIA DZIECIĘCA	479
Rozdział XXVIII. SPOŁECZNE I KULTUROWE ASPEKTY PRZESTĘPCZOŚCI NA TLE SEKSUALNYM	490
Rozdział XXIX. PRZESTĘPCZOŚĆ KOBIET	507
1. Czynniki determinujące niską przystępczość kobiet	509
2. Przyczyny przystępczości kobiet	512
3. Ogólny obraz przystępczości kobiet	514
Rozdział XXX. STALKING	519
1. Pojęcie stalkingu	519
2. Postępowanie sprawców	520
3. Ofiary stalkingu	526

4. Prawo antystalkingowe	531
5. Cyberstalking	537
6. Pomoc ofiarom stalkingu	540
7. Typologia sprawców stalkingu	542
8. Strategie prewencyjne	547
Rozdział XXXI. STRACH PRZED PRZESTĘPCZOŚCIĄ	549
Rozdział XXXII. OKRUCIEŃSTWO WOBEC ZWIERZĄT	562
1. Prawo przeciwko złemu traktowaniu zwierząt	562
2. Przyczyny niewłaściwego traktowania zwierząt	570
Literatura uzupełniająca do części drugiej	573

Część trzecia
NIEKTÓRE UJEMNE ZJAWISKA SPOŁECZNE O POTENCJALE
KRYMINOGENNYM

Rozdział XXXIII. ZAGROŻENIE ŚRODOWISKA NATURALNEGO	583
1. Czym jest środowisko?	583
2. Zrównoważony rozwój	584
3. Świadomość przemocy nad środowiskiem	585
4. Zanieczyszczenia atmosfery, zanik ozonu i efekt cieplarniany	586
5. Świadomość konieczności ochrony środowiska w Europie	590
6. Główne zasady ochrony środowiska	591
7. Problemy z międzynarodowym prawem ochrony środowiska	591
8. Program ochrony środowiska ONZ	592
9. Rola Światowej Organizacji Handlu	594
10. Degradacja środowiska naturalnego w Polsce	594
Rozdział XXXIV. BEZROBOCIE	597
1. Definicja bezrobocia	598
2. Rodzaje bezrobocia	600
3. Przyczyny bezrobocia w Polsce	601
4. Stopa bezrobocia	602
Rozdział XXXV. BEZDOMNOŚĆ	607
1. Definicja bezdomności	607
2. Rozmiary zjawiska bezdomności	612
3. Charakterystyka bezdomnych	616
4. Życie społeczne bezdomnych	621
5. Przyczyny bezdomności	624
6. Czynniki sprzyjające bezdomności	626
7. Kryminogenne aspekty bezdomności	627
Rozdział XXXVI. WYPADKI DROGOWE W 2021 ROKU	633
1. Dane o motoryzacji	635
2. Wypadki drogowe w Polsce w 2021 roku	636
3. Czas powstania wypadków drogowych w 2021 roku	639
4. Miejsca powstania wypadków drogowych	642
5. Wypadki ze skutkiem śmiertelnym	644
6. Alkohol	646
7. Bezpieczeństwo ruchu drogowego w krajach europejskich	649

Rozdział XXXVII. WYPADKI PRZY PRACY	652
1. Uwagi ogólne	652
2. Wypadki w poszczególnych dziedzinach gospodarki	658
3. Przyczyny wypadków	659
Rozdział XXXVIII. PRZEMOC I AGRESJA JAKO ZJAWISKA SPOŁECZNE	662
1. Pojęcia przemocy i agresji	662
2. Przemoc zbiorowa	663
3. Przemoc jako problem globalny dla zdrowia publicznego	670
4. Przemoc w rodzinie	678
5. Przemoc w miejscu pracy	678
6. Przemoc wśród partnerów seksualnych	691
7. Teorie o seksualnej agresji	704
8. Patologia więzi międzyludzkich	709
9. Przemoc na stadionach piłkarskich	718
Rozdział XXXIX. MOWA NIENAWIŚCI W ŻYCIU PUBLICZNYM	724
1. Skala zjawiska	724
2. Emocje w etiologii przestępstw z nienawiści	729
3. Narcyzm	731
4. Marzenia senne i fantazje	732
5. Nienawiść konstruktywna i destrukcyjna	733
6. Uprzedzenia	734
7. Nietolerancja	737
8. Agresja według podziałów „my”, „oni”	738
9. Trudności w identyfikacji sprawców zachowań agresywnych	743
10. Definicja mowy nienawiści w Kodeksie karnym	744
Rozdział XL. IMPLIKACJE ROZWOJU CYWILIZACJI KONSUMPCYJNEJ	746
1. Pojęcie konsumpcji	746
2. Przejawy i rodzaje konsumpcji	749
3. Skutki konsumpcji	752
Rozdział XLI. KONFLIKTY SPOŁECZNE NA TLE KULTUROWYM WYWOŁANE GLOBALIZACJĄ	759
1. Istota globalizacji	759
2. Krytyka globalizacji	766
3. Kultura uniwersalna	768
4. Tendencje odśrodkowe procesów globalizacji	773
Rozdział XLII. KONFLIKTY SPOŁECZNE W ETIOLOGII ZACHOWAŃ PATOLOGICZNYCH	778
1. Interpretacja konfliktu społecznego	778
2. Przyczyny konfliktów społecznych	785
3. Konflikty pomiędzy jednostką a grupą społeczną	786
4. Konflikty a społeczna dezorganizacja	788
5. Patologia społeczna w mezoskali	790
6. Kontrowersje dotyczące konfliktów społecznych	793
Rozdział XLIII. STAN ZDROWIA PSYCHICZNEGO LUDNOŚCI	797
1. Ogólna problematyka zdrowia psychicznego	797
2. Lecznictwo psychiatryczne i zaburzenia psychiczne ludności w Polsce	803
3. Zdrowie psychiczne mieszkańców Unii Europejskiej	815

4. Stan zdrowia psychicznego więźniów i wykonywanie kary pozbawienia wolności wobec skazanych niepełnosprawnych psychicznie	823
Rozdział XLIV. ALKOHOL A PRZESTĘPSTWO	825
1. Spożycie alkoholu	825
2. Typologia związków alkoholu z przestępstwem	830
3. Ujemne skutki nadużywania alkoholu	840
4. Dane statystyczne o związkach alkoholu z przestępstwem	845
Rozdział XLV. NARKOMANIA	848
1. Narkomania na świecie	848
2. Narkomania w Polsce	851
Rozdział XLVI. AIDS	861
Rozdział XLVII. NIKOTYNIZM	872
Rozdział XLVIII. UZALEŻNIENIE OD TECHNOLOGII I INTERNETU	883
Rozdział XLIX. SAMOBÓJSTWO JAKO PROBLEM KRYMINOLOGICZNY	891
1. Zagadnienia wstępne	891
2. Dynamika samobójstw w Polsce w latach 2000–2020	894
3. Samobójstwa na świecie	897
4. Kryminologiczna typologia samobójstw	919
5. Samobójstwo a przestępstwo	920
Rozdział L. NIEDOSTOSOWANIE SPOŁECZNE DZIECI I MŁODZIEŻY	923
Rozdział LI. PSYCHOPATIA	934
Rozdział LII. PROSTYTUCJA	945
1. Definicja prostytucji	945
2. Rys historyczny	945
3. Prawne systemy regulacji prostytucji	948
4. Rozmiary prostytucji	950
5. Odpowiedzialność karna za przestępstwa związane z prostytucją	953
6. Międzynarodowe regulacje prawne dotyczące zjawiska prostytucji	955
7. Rodzaje prostytucji	957
8. Rodzaje prostytucji i motywy jej uprawiania	962
Literatura uzupełniająca do części trzeciej	969

Część czwarta

DOKTRYNY KRYMINOLOGICZNE

Rozdział LIII. RYS HISTORYCZNY	983
Rozdział LIV. ROZWÓJ KIERUNKU BIOLOGICZNEGO	990
Rozdział LV. PSYCHOLOGICZNE TEORIE ZACHOWAŃ AGRESYWNYCH	1003
1. Definicje agresji	1004
2. Antropogeneza i funkcja zachowań agresywnych we wczesnych stadiach rozwoju ludzkości	1006
3. Gniew i agresja	1008
4. Rozwój reakcji agresywnych	1013
5. Teoria Freuda	1015
6. Teoria Lorenza	1018
7. Teoria frustracji–agresji	1018
8. Teoria Berkowitza	1019
9. Teoria Fromma	1020

Rozdział LVI. ZJAWISKO PRZESTĘPCZOŚCI W UJĘCIU SOCJOLOGICZNYM	1022
1. Teoria anomii	1024
2. Teorie ekonomiczne	1028
3. Teoria zróżnicowanych powiązań	1032
4. Teorie podkultur	1036
5. Teoria kontroli Hirschiego	1041
6. Teoria samokontroli Gottfredsona i Hirschiego	1044
7. Kontrola społeczna Sampsona i Lauba	1050
8. Teoria naznaczania (stygmatyzacji)	1054
9. Teoria społecznego uczenia się zachowań agresywnych	1056
10. Teoria sytuacyjnego działania	1057
11. Teoria rozwoju społeczno-moralnego jednostki Kohlberga	1066
12. Teorie konfliktowe	1068
13. Teoria perspektywy życiowej i rozwojowej	1071
14. Teoria wstydu	1072
15. Teoria przekory	1073
16. Teoretyczna integracja	1073
Rozdział LVII. RADYKALNA KRYMINOLOGIA	1076
Rozdział LVIII. INNE TEORIE KRYMINOLOGICZNE	1081
1. Teorie postmodernistyczna i konstytutywna	1081
2. Kryminologia feministyczna	1083
Literatura uzupełniająca do części czwartej	1086

Część piąta

DETERMINANTY ZJAWISK PRZESTĘPCZYCH

Rozdział LIX. SYNDROM I POTENCJAŁ ZACHOWANIA PRZESTĘPNEGO	1093
Rozdział LX. CZYNNIKI SPOŁECZNO-EKONOMICZNE	
A PRZESTĘPCZOŚĆ	1101
Rozdział LXI. MIGRACJA A PRZESTĘPCZOŚĆ	1109
1. Sytuacja na świecie	1109
2. Sytuacja w Polsce	1113
3. Implikacje migracji	1121
4. Interpretacja różnic między imigrantami i krajowcami	1122
5. Dzieci imigrantów	1123
6. Przestępczość zorganizowana	1124
7. Znaczenie nastrojów antyimigracyjnych	1124
Rozdział LXII. ZJAWISKA KULTUROWE O NEGATYWNEJ TREŚCI	
SPOŁECZNEJ	1126
Rozdział LXIII. DYSFUNKCJONALNOŚĆ RODZINY	1133
1. Pojęcie i funkcja rodziny	1133
2. Kryzys rodzinny	1139
3. Niezaspokojenie potrzeb dziecka	1141
Rozdział LXIV. WADY SYSTEMU FUNKCJONOWANIA SZKOŁY	1145
1. Rola edukacji	1145
2. Dziecko jako uczeń	1146
3. Osobowość nauczyciela	1148

4. Dziecko trudne	1149
5. Przemoc i amok w szkołach	1153
Rozdział LXV. RELIGIA A PRZESTĘPCZOŚĆ	1166
Rozdział LXVI. PATOLOGIA CECH BIOPSYCHICZNYCH	1174
1. Wpływ dziedziczenia na zachowania przestępcze	1174
2. Anomalie genetyczne	1177
3. Związki genów z przestępstwem	1183
4. Schizofrenia	1186
5. Łączenia genów	1188
Rozdział LXVII. ROLA OFIARY W GENEZIE PRZESTĘPSTWA	1190
1. Ogólna problematyka wiktyologii kryminalnej	1190
2. Zadania wiktyologii kryminalnej	1195
3. Typy ofiar i przestępstw	1196
4. Ocena czynników wiktyologicznych	1198
5. Systemowe spojrzenie na sprawcę i ofiarę	1201
6. Interakcje sprawca – ofiara w przestępstwach seksualnych	1204
Literatura uzupełniająca do części piątej	1209

Część szósta KRYMINOLOGIA PENITENCJARNA

Rozdział LXVIII. JOHN HOWARD JAKO PIONIER WSPÓŁCZESNEJ PENITENCJARYSTYKI	1217
Rozdział LXIX. POPULACJA WIĘZIENNA	1225
1. Populacja więźniów na świecie	1225
2. Populacja więźniów w Polsce	1248
Rozdział LXX. SYSTEMY PENITENCJARNE W NIEKTÓRYCH PAŃSTWACH	1254
Rozdział LXXI. MONITORING ELEKTRONICZNY PRZESTĘPCÓW JAKO ALTERNATYWA KARY POZBAWIENIA WOLNOŚCI	1284
1. Geneza badań nad monitoringiem elektronicznym (ME) przestępców	1284
2. Definicje monitoringu elektronicznego przestępców	1287
3. Funkcje i cele monitoringu elektronicznego	1288
4. Stosowanie monitoringu elektronicznego a etapy procesu karnego	1291
5. Funkcjonowanie monitoringu elektronicznego w wybranych państwach	1291
6. Początki zainteresowań monitoringiem elektronicznym w Polsce	1295
7. Ustawa o SDE	1296
8. Wprowadzenie przepisów o SDE do Kodeksu karnego wykonawczego	1300
9. Ocena polskiego modelu ME	1303
10. Skuteczność ME	1304
Rozdział LXXII. ODDZIAŁYWANIA PENITENCJARNE JAKO SPOSÓB ZAPOBIEGANIA PRZESTĘPCZOŚCI	1310
Rozdział LXXIII. OCENA EFEKTÓW RESOCJALIZACYJNYCH W WARUNKACH IZOLACJI PENITENCJARNEJ	1327
Rozdział LXXIV. TRAKTOWANIE PRZESTĘPCÓW SEKSUALNYCH	1343
1. Rozwiązania stosowane w Polsce	1343
2. Doświadczenia innych państw	1359
Literatura uzupełniająca do części szóstej	1368

Część siódma
SYSTEM PROFILAKTYKI KRYMINOLOGICZNEJ

Rozdział LXXV. POJĘCIE I ZAKRES PROFILAKTYKI	1371
1. Zakres profilaktyki	1371
2. Przegląd różnych wersji zapobiegania przestępczości	1374
3. Koncepcja Brunona Hołysta	1378
Rozdział LXXVI. PSYCHOLOGIA ROZWOJOWA A ZAGADNIENIA PROFILAKTYKI	1385
Rozdział LXXVII. ROLA HIGIENY PSYCHICZNEJ W ZAPOBIEGANIU PRZESTĘPCZOŚCI	1407
Rozdział LXXVIII. ZNACZENIE KULTURY W ZAPOBIEGANIU PRZESTĘPCZOŚCI	1417
Rozdział LXXIX. PROGNOZY KRYMINOLOGICZNE W WYMIARZE SPOŁECZNYM	1425
1. Cele prognoz kryminologicznych	1425
2. Metody prognozy społecznej w kryminologii	1426
3. Czynniki determinujące treść i zakres prognozy przestępczości	1436
Rozdział LXXX. PROGNOZOWANIE PRZESTĘPCZOŚCI W POLSCE DO ROKU 2030	1441
1. Metodologia	1442
2. Charakterystyka danych	1443
3. Analiza empiryczna	1445
4. Zabójstwo	1446
5. Zgwałcenie	1446
6. Uszczerbek na zdrowiu	1447
7. Udział w bójce lub pobiciu	1448
8. Kradzież cudzej własności	1449
9. Kradzież z włamaniem	1449
10. Przepęstwo rozbójnicze	1450
11. Przepęstwa kryminalne ogółem	1453
12. Uwagi końcowe	1454
Rozdział LXXXI. INDYWIDUALNA PROGNOZA KRYMINOLOGICZNA	1456
1. Podstawy prawne indywidualnej prognozy kryminologicznej	1456
2. Przegląd i ocena indywidualnych badań prognostycznych na świecie	1458
3. Koncepcja indywidualnej prognozy kryminologicznej Brunona Hołysta	1473
Rozdział LXXXII. PAŃSTWOWY SYSTEM ZAPOBIEGANIA PRZESTĘPCZOŚCI	1478
1. Profilaktyczne funkcje ustawodawstwa	1478
2. Profilaktyczna działalność organów ścigania karnego i wymiaru sprawiedliwości	1481
3. Działalność profilaktyczna organów kontroli	1504
4. Międzynarodowe porozumienia mające na celu zapobieganie handlowi ludźmi	1509
5. Współpraca z policjami krajów Unii Europejskiej – Europejska Sieć Prewencji Kryminalnej	1510
Rozdział LXXXIII. STRATEGIA CYBERBEZPIECZEŃSTWA	1513
1. Doniosłość problemu	1513
2. Zakres strategii cyberbezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej na lata 2019–2024	1514

3. Wdrożenie i ocena funkcjonowania przepisów o krajowym systemie cyberbezpieczeństwa	1515
4. Opracowanie i wdrożenie Narodowych Standardów Cyberbezpieczeństwa oraz promowanie dobrych praktyk i zaleceń	1517
5. Rozwój współpracy między sektorem publicznym i prywatnym	1517
6. Stymulowanie badań i rozwoju w obszarze cyberbezpieczeństwa	1518
7. Działania militarne w cyberprzestrzeni	1518
8. Budowanie świadomości i kompetencji społecznych w zakresie cyberbezpieczeństwa	1518
9. Zbudowanie silnej pozycji międzynarodowej Rzeczypospolitej Polskiej w obszarze cyberbezpieczeństwa	1519
10. Nowa Europejska strategia cyberbezpieczeństwa	1520
11. Odporność, technologiczna suwerenność i przywództwo	1521
12. Budowanie zdolności operacyjnych do zapobiegania, odstraszenia i reagowania na incydenty w cyberprzestrzeni	1521
13. Rozwój globalnej i otwartej cyberprzestrzeni poprzez zacieśnienie współpracy międzynarodowej	1522
14. Cyberbezpieczeństwo w instytucjach, organach i jednostkach Unii Europejskiej	1523
Rozdział LXXXIV. ZADANIA JEDNOSTEK SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO W ZAKRESIE OCHRONY PORZĄDKU I BEZPIECZEŃSTWA PUBLICZNEGO	1524
1. Charakter zadań	1524
2. Współpraca Policji z jednostkami samorządu terytorialnego w kształtowaniu lokalnej polityki bezpieczeństwa	1528
3. Straże gminne (miejskie)	1531
4. Komisje bezpieczeństwa i porządku	1533
Rozdział LXXXV. SPOŁECZNE STRATEGIE ZAPOBIEGANIA PRZESTĘPCZOŚCI	1536
1. Istota społecznych form prewencji kryminalnej	1536
2. Kierunki działań społecznych w wybranych państwach	1539
3. Organizacje międzynarodowe i rządowe	1543
4. Tworzenie i funkcjonowanie grup osiedlowych na terenie polskich miast	1545
5. Granice interwencji społecznej w zapobieganiu przestępczości	1546
Rozdział LXXXVI. STOSOWANIE METOD PROFILAKTYCZNYCH PRZEZ POKRZYWDZONYCH	1550
1. Opinie oraz stosowane przez pokrzywdzonych metody profilaktyczne	1550
2. Poczucie bezpieczeństwa i opinie na temat okolicy zamieszkania	1551
3. Osoby zagrażające bezpieczeństwu	1557
4. Potrzeba pomocy psychologicznej	1560
5. Zastosowanie środków profilaktycznych	1561
6. Oceny i opinie na temat Policji	1563
7. Skuteczność policji w oczach respondentów	1564
8. Zrozumienie zagadnień przestępczości w oczach respondentów	1567
9. Opinie na temat liczby policyjnych patroli	1569
Rozdział LXXXVII. KSZTAŁTOWANIE ARCHITEKTURY OTOCZENIA	1572
Rozdział LXXXVIII. KSZTAŁTOWANIE PRZEZ ŚRODKI MASOWEJ INFORMACJI POSTAW ANTYPRZESTĘPCZYCH I ANTYWIKTYMIZACYJNYCH	1586

Rozdział LXXXIX. PRZECIWDZIAŁANIE PRZESTĘPCZOŚCI NIELETNICH	1594
Rozdział XC. ELIMINACJA PRZEMOCY WOBEC LUDZI STARSZYCH	1610
Rozdział XCI. POLITYKA ANTYSUICYDALNA	1616
Rozdział XCII. OGÓLNE PROBLEMY ZAPOBIEGANIA PRZESTĘPSTWOM NIEUMYŚLNYM	1627
Literatura uzupełniająca do części siódmej	1634

WYKAZ „OKIENEK” PROBLEMOWYCH

Walizkowa broń atomowa	209
Interpretacja zabójstw seryjnych	226
Tommy Lynn Sells	233
Pomiar strachu przed przestępczością	552
Deklaracja Światowej Organizacji Zdrowia (WHO) o ochronie zdrowia psychicznego dla europy	799
Narcyzm – osobowość skłonna do gniewu i przemocy wskutek niestabilnej samooceny ... udoskonalony instrument prognozowania zachowań przestępców seksualnych z Minnesoty	1010
Zakład karny jako miejsce skoncentrowanego środowiska przestępczego. Podkultura więzienna	1274
Banki danych o przestępcach seksualnych	1314
Metaanalizy w zapobieganiu przestępczości	1354
Instytucja <i>crime stoppers</i>	1459
Światowy dzień zapobiegania samobójstwom	1482
	1617

WPROWADZENIE

W ostatnich latach w niemal wszystkich państwach nastąpił wzrost przestępczości i różnych przejawów patologii społecznej. Przestępczość zaczęła przybierać nowe, coraz groźniejsze i bardziej skomplikowane formy. Walka z nią, w szczególności przez zapobieganie przestępstwom, stała się jednym z podstawowych zadań państw i społeczeństw.

Niezbędnym warunkiem skuteczności tej walki są badania dotyczące przestępczości i środków jej zwalczania.

Współcześnie niepomiarne wzrasta rola badań empirycznych, których wyniki powinny być wykorzystane we wszystkich dziedzinach życia – zarówno w bieżących zadaniach organizacji, zarządzania czy produkcji, jak i w prognozowaniu. Badania odgrywają ważną rolę także w zwalczaniu zjawisk patologii społecznej. Ugruntowuje się świadomość, że opracowanie programu profilaktyki – a do tego przecież zmierzają wszelkie realne koncepcje zwalczania przestępczości – musi być poprzedzone dokładnym poznaniem form, przyczyn i skutków zjawisk przestępczych. Znajomość ta jest zaś sumą empirycznie poczynionych ustaleń, które dotyczą interesujących nas zagadnień. Kryminologia jest nauką międzynarodową¹.

Badaniom kryminologicznym nadano we wszystkich państwach wysoką rangę społeczną. Niezależnie od tradycyjnej działalności, prowadzonej i rozwijanej przez placówki uniwersyteckie, powstają instytuty i organizacje, które podejmują badania, a także inspirować inne instytucje do działalności badawczej. Nie ma już dzisiaj państwa, w którym nie przeprowadzono by badań mających na celu ustalenie właściwych dla danego kraju lub regionu świata przyczyn przestępczości i sposobów jej likwidowania.

Obecnie nauka ta znajduje się w piątej fazie rozwoju, określanej mianem instytucjonalizacji².

¹ H.J. Schneider, *Kriminologie. Ein internationales Handbuch*, t. I, *Grundlagen*, Berlin–Boston 2014; C.J. Smith, S.X. Zhang, R. Barbaret (red.), *Pontledge Handbook of International Criminology*, London–New York 2011.

² P. Rock (red.), *History of Criminology*, Aldershot 1994; J.R. Lilly, F.T. Cullen, R.A. Ball, *Criminological Theory: Context and Consequences*, Newbury Park, CA, 1989; M.J. Lynch, W.B. Groves, *Primer in Radical Criminology*, New York, NY, 1986; R. Martin, R.J. Mutchnick, W.T. Austin, *Criminological Thought: Pioneers Past and Present*, New York, NY, 1990; S.T. Reid, *Crime and Criminology*, Fort Worth, TX, 1990; A.R. Pignero, D. Weisburd (red.), *Handbuch of Quantitative Criminology*, New York 2010; M. Bock, *Kriminologie*, München 2007; J.E. Conklin, *Criminology*, Columbus OH, 2010; T. Gorgen, K. Hoffmann–Holland, H. Schneider, J. Stock

Należy jednak wskazać, że obecnie kryminologia jako narzędzie inżynierii społecznej przeżywa pewien kryzys. W wielu państwach ujawniają się dogmatyczne postawy wobec zwalczania przestępczości. Jesteśmy świadkami powstawania w różnych częściach świata antynaukowych i wynikających z nich antyhumanistycznych postaw w kryminologii, czego najbardziej widocznym rezultatem jest wprowadzanie surowych kar w kodeksach karnych³.

Zaznaczył się też wyraźny wzrost liczby badań dotyczących ujemnych zjawisk społecznych. Powstaje wiele interesujących materiałów z zakresu symptomatologii i etiologii tych zjawisk. Obserwuje się aktywny udział przedstawicieli różnych dziedzin nauki w podejmowaniu problematyki patologii indywidualnej i społecznej. W ten sposób kryminologia stała się nauką interdyscyplinarną zarówno ze względu na metody badań, jak i na ich zakres. W związku z tym rozszerza się coraz bardziej pojęcie „literatura kryminologiczna”. Uprawianie kryminologii bez znajomości podstawowych siatek pojęciowych z socjologii, psychologii, pedagogiki, psychiatrii, neurologii, genetyki i innych nauk skazane jest na niepowodzenie. Wyliczenie to ma oczywiście charakter przykładowy.

Wiadomo, że w zakresie każdej z wymienionych nauk ukazuje się rocznie wiele tysięcy publikacji. Tylko po drugiej wojnie światowej ukazało się kilkaset tysięcy publikacji poświęconych kryminologii⁴.

W warunkach eksplozji informacji naukowych właściwe ukształtowanie treści i zakresu podręcznika kryminologii należy do zadań niezmiernie trudnych i może być dyskusyjne. Niemniej autor każdego z nich ma własną koncepcję przedstawienia problematyki stanowiącej przedmiot publikacji i liczy się z tym, że może ona wywołać uwagi krytyczne.

Ze względu na podręcznikowy charakter niniejszej publikacji niektóre zagadnienia zostały potraktowane marginesowo. Podręcznik uwzględnia przede wszystkim zakres wiedzy przewidziany w ramach programu dydaktycznego dla studentów wydziałów prawa uniwersytetów, może także być pomocny w codziennej pracy praktyków wymiaru sprawiedliwości, organów ścigania i służby penitencjarnej.

W fazie śledztwa skuteczna walka z przestępczością wymaga od prokuratorów i funkcjonariuszy służby dochodzeniowej wiadomości z zakresu kryminologii, szczególnie zaś

(red.), *Interdisciplinäre Kriminologie*, Frankfurt 2009; P.B. Kraska, *Criminal Justice and Criminology Research Methods*, Boston 2012; K.L. Kunz, *Kriminologie*, Bern 2011; B.D. Meier, *Kryminologie*, München 2010; F. Neubacher, *Kriminologie*, Baden-Baden 2011; N. Raffler (red.), *The Origins of Criminology*, Abington, Oxon 2009; E.T. Cullen, R. Agnew (red.), *Criminological Theory. Past Present*, New York, Oxford 2011; T. Peters, *The Academic Status of Criminology*, „Annales Internationales de Criminologie” 2006, vol. 44; B. Hołyst, *Criminology. International Perspective*, Keffi 2021. W 2019 r. ukazał się nowy podręcznik kryminologii, który zawiera wiele ciekawych informacji dotyczących w szczególności zrównoważonego rozwoju społeczeństw na rzecz przeciwdziałania przestępczości, por. E.W. Plywaczewski, S. Redo, E.M. Guzik-Makaruk, K. Laskowska, W. Filipkowski, E. Głińska, E. Jurgielewicz-Delegacz, M. Perkowska, *Kryminologia. Stan i perspektywy rozwoju*, Warszawa 2019.

³ G.O.W. Mueller w przedmowie do książki B. Hołysta, *Kryminologia na świecie*, Warszawa 1979, s. 8; R.A. Wright, M. Miller (red.), *Encyclopedia of Criminology*, New York, London 2005; J. Heidt, J.P. Wheeldon, *Introducing Criminological Thinking*, London 2015.

⁴ G. Kaiser, *Kriminologie. Eine Einführung in die Grundlagen*, Heidelberg 1988, s. V. Por. też m.in. R.A. Wright, *A criminology textbooks. 1918 to 1993: A comprehensive bibliography*, „Journal of Criminal Justice Education” 1994, vol. 2(5), s. 251–256; S. Brown, S. Esbensen, C. Geis (red.), *Criminology*, Cincinnati, OH, 2013; E.H. Sutherland, D.R. Cressey, *Criminology*, Philadelphia 1978; E.H. Sutherland, D.R. Cressey, D.F. Luckenbill, *Principles of Criminology*, New York 1992; C. Hale, A. Hayward, A. Wahidlin, E. Wincup (red.), *Criminology*, Oxford 2009; M. Killias, A. Kuhn, M.F. Aebi, *Grundriss der Kriminologie Eine europäische Perspektive*, Bern 2011.

Część pierwsza

ZAGADNIENIA WSTĘPNE

PRZEDMIOT KRYMINOLOGII

Poglądy na istotę i zakres kryminologii można sprowadzić do czterech zasadniczych kierunków¹.

Pierwszy kierunek traktuje kryminologię jako naukę o przestępstwie w szerokim sensie, obejmującą przyczyny przestępczości, metody jej zwalczania, zagadnienia polityki kryminalnej, penologii, wreszcie materialnego i formalnego prawa karnego.

Koncepcja ta zrodziła się na początku XX stulecia. Jeden z pionierów kryminologii, prawnik austriacki H. Gross (1847–1915), w przedmowie do IV wydania (1904) *Podręcznika dla sędziego śledczego* stwierdził, że kryminologia obejmuje m.in. antropologię kryminalną (ta z kolei dzieli się na somatologię kryminalną i obiektywną psychologię kryminalną), socjologię kryminalną, dzielącą się na statystykę i psychologię socjalną, oraz inne nauki, a wśród nich kryminalistykę i subiektywną psychologię kryminalną. Do wymienionych gałęzi nauk należy jeszcze dodać politykę kryminalną, penologię oraz prawo karne materialne i formalne². Podział ten, trudny do przyjęcia ze względu na poważne błędy metodologiczne, wywarł duży wpływ na kształtowanie się późniejszych koncepcji kryminologicznych, mimo że sam twórca, H. Gross, nie przywiązywał zbyt wielkiego znaczenia do opracowanej przez siebie klasyfikacji.

Idea H. Grossa zespolenia wszystkich „pomocniczych nauk prawa karnego z włączeniem nauki o śledztwie i penologii” w zamknięty system kryminologii znalazła odbicie w poglądach autorów drugiej połowy XX w. Na przykład jeden z jego uczniów, również

¹ Według W. Bongera termin „kryminologia” został po raz pierwszy użyty przez francuskiego lekarza antropologa P. Topinarda w 1879 r. Inne źródła wskazują, że nazwę „kryminologia” wprowadził R. Garofalo, prawnik włoski, współtwórca antropologicznej szkoły prawa karnego. Wydana przez niego w 1885 r. praca nosi tytuł *Criminologia*. Za pierwszego kryminologa T. Sellin uważa lekarza włoskiego i fizjonomistę J. Babbistę della Porte (1536–1615), który w pracy *De humana physiognomia* przedstawił korelację między cechami fizycznymi a odpowiadającymi im właściwościami psychicznymi. Zob. też P. Becker, *Verderbnis und Entartung. Eine Geschichte der Kriminologie des 19. Jahrhunderts als Diskurs und Praxis*, Göttingen 2002. Por. także: E. McLaughlin, J. Muncie, *The Sage Dictionary of Criminology*, London 2012; E. McLaughlin, J. Muncie, *Criminological Perspectives*, London 2013.

² H. Gross, *Handbuch für Untersuchungsrichter als System der Kriminalistik*, oprac. H. Höpler, München–Berlin–Leipzig 1992, s. XIII. Por. także H. Gross, F. Geerds, *Handbuch der Kriminalistik*, t. I, Berlin 1977.

prawnik austriacki, E. Seelig, dzieli kryminologię na dwie części: naukę o zjawisku przestępstwa i naukę o zwalczaniu przestępczości³.

Do pierwszej zalicza on wszystkie dziedziny naukowe, które zajmują się zjawiskiem i przyczynami przestępstwa, a więc fenomenologię kryminalną, etiologię kryminalną, biologię kryminalną i socjologię kryminalną⁴. Druga część obejmuje przede wszystkim te dziedziny wiedzy, które określa się mianem kryminalistyki, a ponadto penologię i penitencjarystkę. Ta systematyka nasuwa uwagi krytyczne, m.in. dlatego, że E. Seelig nieślusnie traktuje biologię i socjologię kryminalną jako wydzielone części kryminologii, wymieniając je obok etiologii kryminalnej. W związku z tym nie wiadomo, jakie zagadnienia obejmuje etiologia kryminalna. Ponadto błędem jest włączenie kryminalistyki do kryminologii, gdyż te dziedziny wiedzy już się ukształtowały jako samodzielne dyscypliny naukowe.

Różni autorzy modyfikują pierwotne koncepcje H. Grossa. Na przykład O. Kinberg wyodrębnia w kryminologii etiologię kryminalną, profilaktykę oraz terapię przestępstwa wraz z polityką karną. W tym ujęciu do terapii zalicza on prawo karne materialne i formalne⁵. Jednakże koncepcja terapii przeniesiona wprost z nauk lekarskich nie może wyjaśnić skomplikowanej funkcji systemu norm prawno Karnych. W podziale tym uderza również przypisywanie małej roli prawu karnemu, które przecież ustala, jaki czyn jest przestępstwem, a więc w pewnym stopniu decyduje o przedmiocie badań kryminologicznych.

Szeroka interpretacja zakresu kryminologii znalazła odzwierciedlenie nawet w tytułach czasopism, w których publikuje się przede wszystkim prace z zakresu kryminalistyki. Najpoważniejsze z tych pism to „Archiv für Kriminologie”. Jego pierwszy numer jako „Archiv für Kriminal-Anthropologie und Kriminalistik” ukazał się w 1898 r. Można także wymienić dwie następujące publikacje: *Criminology. The Science of Crime Detection* (London–New York 1972) oraz *Papers from „The Criminologist”* pod redakcją N. Morlanda (London 1971). W tej ostatniej pracy zostały opublikowane wyłącznie artykuły z zakresu kryminalistyki.

A. Mergen przedstawia niektóre zagadnienia kryminalistyki w ramach kryminologii klinicznej⁶.

Drugi kierunek, zapoczątkowany przez F. von Liszta (1851–1919), najwybitniejszego przedstawiciela szkoły socjologicznej prawa karnego, uwzględnia kryminologię jako

³ E. Seelig, *Lehrbuch der Kriminologie*, Nürnberg–Düsseldorf 1951, s. 11; zob. też: H.-J. Schneider, *Die Amerikanische Gesellschaft für Kriminologie. Ihre Jahrestagungen in Atlanta (2001) und Chicago (2002). Bericht mit Anmerkungen*, „Monatsschrift für Kriminologie” 2003, vol. 87, s. 310–320.

⁴ Według W. Świdu termin „kryminologia” jest czasem używany w znaczeniu zbiorowej nazwy dla grupy nauk zajmujących się przestępstwem i przestępczością. Kryminologia w takim znaczeniu obejmuje kryminologię *sensu stricto* i inne nauki, takie jak: penologię, kryminalistykę, prawo karne materialne, procesowe i wykonawcze. Dla takiej grupy nauk właściwsza byłaby nazwa nie „kryminologia”, lecz „nauki kryminologiczne” lub ostatnio używana nazwa „nauki penalne”, zob. W. Świda (red.), *Kryminologia*, Warszawa 1977, s. 11. J. Bosowski do tzw. nauk kryminologicznych zalicza: socjologię i psychologię kryminalną, biologię kryminalną, kryminalne działy statystyki i etnologii, etiologię kryminalną (zajmującą się dochodzeniem przyczyn przestępczości), kryminalistykę, czyli technikę śledczą, oraz politykę kryminalną, łącznie z naukami penitencjarnymi (wytuczyniami wykonania kar) – por. J. Bosowski, *Wiadomości z nauk kryminologicznych*, Poznań 1945, s. 3.

⁵ Por. O. Kinberg, *Referat och korreferat til Nordiska Kriminalistmötat*, Stockholm 1949, s. 100 (cyt. wg S. Hurtwitz, *Criminology*, London–Copenhagen 1952, s. 14).

⁶ A. Mergen, *Die Kriminologie. Eine systematische Darstellung*, München 1978, s. 413.

naukę o zjawiskach i przyczynach przestępczości obok kryminalistyki, prawa karnego i polityki kryminalnej w systemie nauk prawnokarnych (*gesamte Strafrechtswissenschaft*). W 1899 r. w jednym z odczytów sformułował on trzy podstawowe zadania stojące przed naukami prawnokarnymi. Są to:

- 1) kształcenie praktyków kryminalistyków:
 - a) w dziedzinie prawa karnego i procesu karnego (nauk prawnokarnych w wąskim znaczeniu),
 - b) w praktycznym wykorzystaniu wiadomości z zakresu kryminalistyki;
- 2) przyczynowe wyjaśnienie:
 - a) przestępstwa (kryminologia),
 - b) kary (penologia);
- 3) doskonalenie prawodawstwa w celu lepszego zwalczania przestępczości⁷.

Poglądy F. von Liszta⁸ poddał krytyce E. Seelig, podkreślając, że połączenie nauk prawnokarnych w jeden system, obejmujący m.in. kryminologię i prawo karne, nie jest z punktu widzenia teorii możliwe do utrzymania⁹.

Powyższe dwa kierunki łączy jednakowe ujęcie problematyki kryminologii i kryminalistyki. Można to wytłumaczyć niewątpliwie względami historycznymi. Te dziedziny nauki zrodzone z potrzeb praktyki – poznania przyczyn groźnego zjawiska społecznego, jakim jest przestępczość, i opracowania skutecznych metod jego zwalczania – powstały niemal w tym samym okresie. W XVIII w. zwrócono uwagę na zagadnienie przestępstwa, które w XIX w. wzbudziło szczególne zainteresowanie.

W okresie swych narodzin ani kryminologia, ani kryminalistyka nie miały jeszcze wyraźnie ustalonego zakresu badań. Wymienione okoliczności w poważnym stopniu zawały w późniejszym czasie na ujęciu zagadnienia wzajemnego stosunku kryminologii i kryminalistyki.

Od wielu lat kryminologia jest traktowana jako nauka społeczna (*social science*)¹⁰.

Ze współczesnych autorów amerykańskich W.C. Reckless ujmuje kryminologię bardzo szeroko. Jest to studium o karaniu, policji, o systemach: sądownictwa, penitencjarnym i przestępczości nieletnich¹¹. Inni autorzy twierdzą, że kryminologia zajmuje się zachowaniem przestępcy i bada indywidualne oraz społeczne czynniki dotyczące przestępstwa, a także przestępcy. Do zakresu kryminologii należy również, ich zdaniem, wiktymologia, a także badania efektywności środków karnych¹¹. S. Hurwitz i K.O. Christiansen wyróżniają następujące główne działy kryminologii:

- 1) kryminografia (opisowa część kryminologii, oparta głównie na statystyce);
- 2) socjologia kryminalna;
- 3) biologia kryminalna;

⁷ F. von Liszt, *Strafrechtliche Aufsätze und Vorträge. Die Aufgabe und die Methode der Strafrechtswissenschaft*, Berlin 1905, t. 1, s. 290; J. Goldschmidt, *Franz von Liszt*, „Archiv für Kriminologie” 1921, vol. 2.

⁸ W celu realizacji swoich poglądów F. von Liszt założył czasopismo „Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft”, w którym są publikowane również zagadnienia z zakresu kryminologii.

⁹ E. Seelig, *Lehrbuch...*, s. 27.

¹⁰ „Criminology consists of the study of the social problem of crime, including the processes of making and breaking laws as well as society’s reactions to the phenomenon” – E. Sutherland, *Principles of Criminology*, Philadelphia, PA, 1939). Por. także J.M. Miller, *Criminology as social science* [w:] *Encyclopedia of Criminology*, New York–London 2005, s. 337, 338; por. też: R. Regoli, J.D. Hewitt, *Delinquency in Society*, New York 2003; J.F. Short, *Delinquency and Society*, Englewood Cliffs 1990; F. Adler, S. Müller, O.W. Gerhard, W.S. Laufer, *Criminology*, New York 2004; W.C. Reckless, *The Crime Problem*, New York 1973, s. 1.

¹¹ S. Hurwitz, K.O. Christiansen, *Criminology*, London–Boston–Sydney 1983, s. 2, 3.

- a) somatologia kryminalna,
- b) psychologia kryminalna;
- 4) społeczno-psychologiczne traktowanie przestępcy (osobowość a środowisko);
- 5) genetyka kryminalna (rola dziedziczności);
- 6) badania predykcyjne;
- 7) wiktymologia (relacja między sprawcą a ofiarą).

Trzeci kierunek jest wyrazem współczesnych tendencji rozwojowych badań kryminologicznych. Ujmuje on kryminologię łącznie z zagadnieniami penitencjarnymi. Tendencje te są szczególnie silne w Stanach Zjednoczonych¹².

Jak podaje T. Sellin we wstępie do książki S. Hurwitza, przez kryminologię rozumie się studia nad przestępcami i ich traktowaniem.

Amerykańska kryminologia jest odbiciem ogólnej amerykańskiej myśli socjologicznej, przy czym pozytywistyczna orientacja stanowi najbardziej charakterystyczny rys tej dyscypliny naukowej¹³. Wskazują na to m.in. układ i treść poszczególnych podręczników kryminologii.

E.H. Sutherland poświęca jeden rozdział przestępstwu, dwanaście rozdziałów przestępcy, a szesnaście – penologii. S. Elliot w trzech rozdziałach omawia zagadnienia przestępstwa, w jedenastu pisze o przestępstwach, w piętnastu rozdziałach porusza problematykę penologii. H.E. Barnes i N.T. Teeters w pięciu rozdziałach zajmują się zjawiskiem przestępstwa, w ośmiu – zagadnieniem przestępcy, w dwudziestu jeden rozdziałach – kwestiami z zakresu penologii. R. Cavan omawia w jednym rozdziale zagadnienie przestępstwa, w trzynastu rozdziałach – problematykę przestępców, w dwunastu – penologię. W.C. Reckless poświęca mniej niż jeden rozdział przestępstwu, trzynaście – przestępcy i siedem – penologii¹⁴.

C.R. Jeffery uważa, że kryminolodzy amerykańscy zbyt mało zajmują się studiowaniem zagadnień prawa i społeczeństwa, a także samego przestępstwa. Twierdzi on, że problem „co to jest przestępstwo” wyprzedza historycznie i logicznie etap badań przestępcy.

Rozwój amerykańskiej socjologii kryminalnej związany jest przede wszystkim z ogromną przestępczością w tym kraju. H.E. Barnes i N.T. Teeters słusznie stwierdzają, że „amerykańska przestępczość jest największym ze wszystkich biznesów”¹⁵.

Niektórzy amerykańscy kryminolodzy szeroko traktują problematykę kryminologii, włączając w jej zakres rodzaje i rozmiary przestępczości, przyczyny przestępstwa i przestępczości, rozwój prawa karnego i administracji sprawiedliwości karnej, charakterystykę przestępcy, traktowanie przestępcy oraz wpływ przestępczości na społeczne zmiany¹⁶. L.J. Siegel twierdzi, że kryminologia zajmuje się badaniem zachowania przestępczego i reakcją społeczeństwa. Obejmuje ona wiktymologię, przestępczość nieletnich, penologię, natomiast jej celem jest dokonywanie pomiarów

¹² W 1920 r. ukazał się pierwszy podręcznik amerykańskiej kryminologii (M. Parmelee, *Criminology*), w którym już zostały poruszone zagadnienia penitencjarne. W 1924 r. E.H. Sutherland opublikował swój podręcznik *Criminology*, a w 1926 r. J. Gillin wydał pracę pod tytułem *Criminology and Penology*.

¹³ Por. C.R. Jeffery, *The structure of American criminological thinking*, „The Journal of Criminal Law, Criminology and Police Science” 1956, vol. 5.

¹⁴ W.C. Reckless, *The Crime...*

¹⁵ H.E. Barnes, N.T. Teeters, *New Horizons in Criminology*, New York 1959, s. 33; zob. też L.J. Siegel, *Criminology*, Belmont 2003.

¹⁶ M.R. Haskell, L. Yablonsky, *Crime and Delinquency*, Chicago 1978, s. 3.

zachowań przestępczych, zrozumienie takich zachowań i ich kontrola¹⁷. W Europie często w ramach wykładów z zakresu kryminologii przedstawia się problematykę wykonania kary¹⁸.

Czwarty kierunek ujmuje kryminologię w wąskim znaczeniu jako naukę o przyczynach i objawach przestępczości¹⁹. Jest on charakterystyczny dla europejskich tradycji naukowych.

L. Lernell odróżnia definicję kryminologii *sensu stricto* od definicji *sensu largo*. Przez kryminologię w ścisłym tego słowa znaczeniu rozumie „naukę o czynniku genetycznym przestępstwa”. Kryminologię w szerokim sensie określa on jako „naukę o czynniku genetycznym przestępstwa (etiologię kryminalną), naukę o różnorodnych cechach i objawach czynów kryminalnych (fenomenologię kryminalną) oraz naukę o strukturze i dynamice kryminalnej”²⁰. Ten podział nie wydaje się słuszny, ponieważ sztucznie oddziela zagadnienia etiologii i symptomatologii, które stanowią integralny przedmiot badań kryminologicznych. W powyższej definicji nie uwzględniono ponadto zagadnień zapobiegania przestępczości, które są integralną częścią tej nauki.

Definicja podana przez S. Walczaka mieści się w zakresie wąsko rozumianej kryminologii. Uważa on, że przedmiotem kryminologii jest „badanie przyczyn przestępczości, jej form, prawidłowości i zależności związanych z przestępcą i przestępczością”²¹.

A. Marek wyraził pogląd, że „przedmiotem kryminologii jest nie tylko problematyka etiologii, dynamiki i struktury kryminalnej, ale również skuteczność polityki zapobiegania i zwalczania przestępczości, w szczególności zaś stosowanie w jej ramach metod i środków (karnych i pozakarnych) oraz formułowanie postulatów w tym zakresie”²².

Według L. Tyszkiewiczza kryminologia jest nauką, która bada przestępstwo, przestępczość i przestępcę oraz funkcjonowanie środków przeciwdziałania przestępczości²³. Uważa się, że kryminologia to nauka społeczna zajmująca się badaniem i gromadzeniem całościowej wiedzy na temat przestępstwa jako pewnej szczególnej formy zachowania dewiacyjnego, przestępczości jako pewnego zjawiska społecznego, osoby

¹⁷ L.J. Siegel, *Criminology*, St. Paul–New York–Los Angeles–San Francisco 1983, s. 4, 6.

¹⁸ H. Göppinger, *Kriminologie*, München 1997, s. 1; U. Eisenberg, *Kriminologie*, Köln–Berlin–Bonn–München 1990; P.A. Albrecht, *Kriminologie*, München 2002; M. Bock, *Kriminologie*, München 2000; U. Eisenberg, *Kriminologie*, München 2000; G. Kaiser, *Kriminologie*, Heidelberg 1997; G. Kaiser, H. Schöch, *Kriminologie, Jugendstrafrecht und Strafvollzug*, München 2001; M. Killias, *Grundriss der Kriminologie*, Bern 2002; K.-L. Kunz, *Kriminologie*, Bern–Stuttgart–Wien 2001; H.-J. Schneider, *Kriminologie für das 21. Jahrhundert*, Münster 2001; H.-J. Schneider, *Die Europäische Gesellschaft für Kriminologie (European Society of Criminology). Ihre ersten beiden Jahrestagungen in Lausanne (2001) und Toledo (2002). Bericht und Kommentar*, „Monatsschrift für Kriminologie” 2003, vol. 87, s. 225–232.

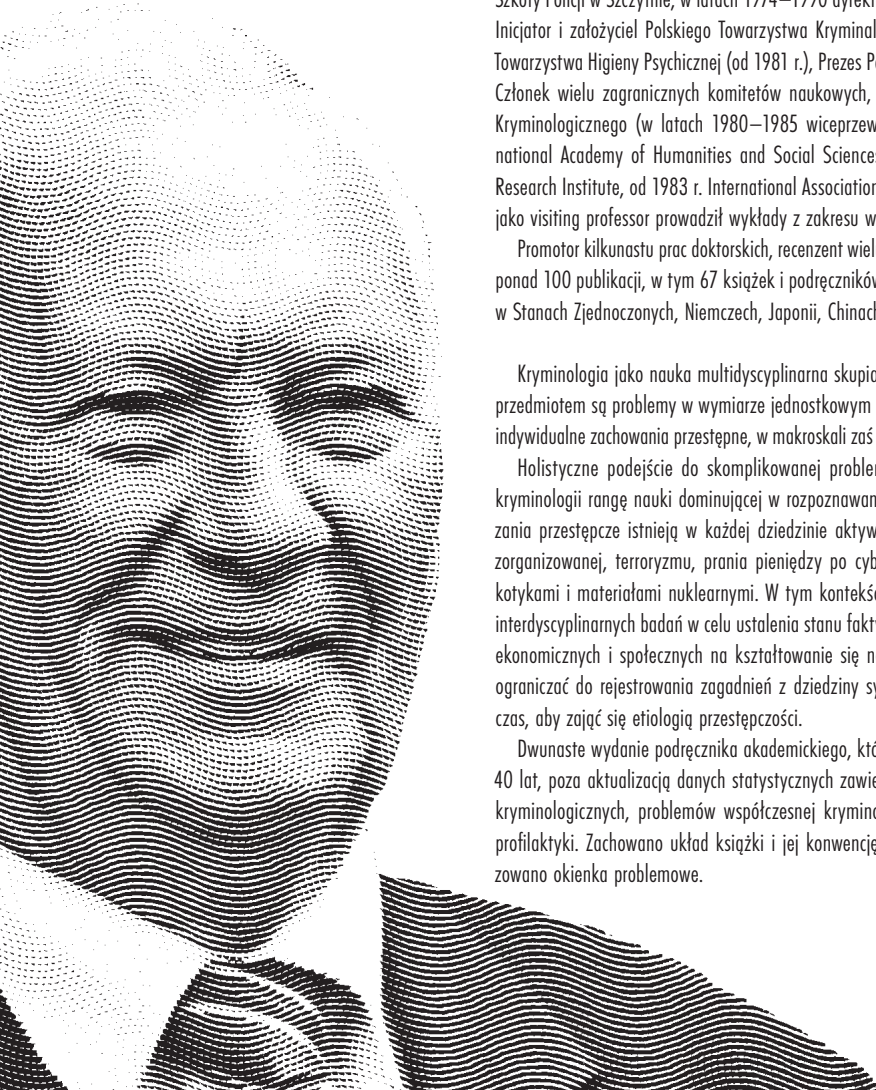
¹⁹ T. Kuczma przedstawił syntetyczną definicję kryminologii jako nauki o przestępstwie i zjawisku przestępczości. Jest to definicja na tyle ogólna, że może objąć „wszystkie możliwe problemy kryminologiczne”, jednakże z zestawienia zagadnień wynika, że T. Kuczma przypisywał najważniejsze znaczenie w kryminologii badaniom etiologicznym. Por. T. Kuczma, *Genetyczne ujęcie przestępstwa*, Poznań 1939, s. 13 i n.

²⁰ L. Lernell, *Zarys kryminologii ogólnej*, Warszawa 1973, s. 8, 9.

²¹ S. Walczak, *Prawo penitencjarne PRL*, Warszawa 1968, s. 66; *Prawo penitencjarne. Zarys systemu*, Warszawa 1972.

²² A. Marek, *Niektóre problemy współczesnej kryminologii*, „Zeszyty Naukowe Instytutu Badania Prawa Sądowego” 1977, z. 6. Por. także Z. Hołda, *Kryminologia*, Lublin 1983; A. Marek, *Kryminologia*, Toruń 1986; D. Wójcik, K. Ostrowska, *Teorie kryminologiczne*, Warszawa 1986.

²³ L. Tyszkiewicz, *Kryminologia (Zarys systemu)*, Katowice 1983, s. 14.

Brunon Holyst – profesor zwyczajny doktor habilitowany, doctor honoris causa; specjalista w dziedzinach kryminalistyki, kryminologii i wiktymologii; profesor Uniwersytetu Łódzkiego, Uczelni Łazarskiego, Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach oraz Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie; w latach 1974–1990 dyrektor Instytutu Problematyki Przeszłości. Inicjator i założyciel Polskiego Towarzystwa Kryminalistycznego. Prezes Honorowy Polskiego Towarzystwa Higieny Psychiczej (od 1981 r.), Prezes Polskiego Towarzystwa Suycydologicznego. Członek wielu zagranicznych komitetów naukowych, m.in. Międzynarodowego Towarzystwa Kryminologicznego (w latach 1980–1985 wiceprzewodniczący), od 1978 r. Canadian International Academy of Humanities and Social Sciences, od 1978 r. Canadian Inter-American Research Institute, od 1983 r. International Association for Suicide Prevention. W wielu krajach jako visiting professor prowadził wykłady z zakresu wiktymologii, kryminologii i suycydologii.

Promotor kilkunastu prac doktorskich, recenzent wielu prac doktorskich i habilitacyjnych. Autor ponad 100 publikacji, w tym 67 książek i podręczników akademickich; jego książki ukazały się w Stanach Zjednoczonych, Niemczech, Japonii, Chinach, Rosji i Ukrainie.

Kryminologia jako nauka multidyscyplinarna skupia się na człowieku i jego środowisku. Jej przedmiotem są problemy w wymiarze jednostkowym i społecznym – w mikroskali rozpatruje indywidualne zachowania przestępne, w makroskali zaś – przestępczość jako zjawisko społeczne.

Holistyczne podejście do skomplikowanej problematyki patologii społecznej wyznacza kryminologii rangę nauki dominującej w rozpoznawaniu obszarów zagrożeń. Światowe powiązania przestępcze istnieją w każdej dziedzinie aktywności kryminalnej – od przestępczości zorganizowanej, terroryzmu, prania pieniędzy po cyberprzestępczość, nielegalny handel narkotykami i materiałami nuklearnymi. W tym kontekście niezmiernie ważne jest prowadzenie interdyscyplinarnych badań w celu ustalenia stanu faktycznego i zakresu wpływów politycznych, ekonomicznych i społecznych na kształtowanie się nowej przestępczości. Nie można się już ograniczać do rejestrowania zagadnień z dziedziny symptomatologii kryminalnej. Najwyższy czas, aby zająć się etiologią przestępczości.

Dwunaste wydanie podręcznika akademickiego, który służy studentom i praktykom niemal 40 lat, poza aktualizacją danych statystycznych zawiera nowe treści dotyczące m.in. doktryn kryminologicznych, problemów współczesnej kryminologii, kryminologii porównawczej oraz profilaktyki. Zachowano układ książki i jej konwencję, rozszerzono bibliografię oraz zaktualizowano okienka problemowe.

9788382861259 W12P01

ISBN: 978-83-8286-125-9

9 788382 861259

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA: 801 04 45 45

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL

WWW.PROFINFO.PL

Kup e-book i czytaj
w aplikacji Smarteca

CENA 299 ZŁ (W TYM 5% VAT)